

AAGE HØJER SCHMIDT

GULDSMEDEN FORTÆLLER

METAL VEJEN

DECEMBER 1990

FORORD

Guldsmeden fortæller (Guldsmeden alias Aage Højer Schmidt) er efter Metal Vejens Seniorers mening en »rigtig« guldsmed, da han forlængst har modtaget guldnålen for sit lange medlemskab af Metal.

I en lang årrække, var Aage fast inventar ved vore generalforsamlinger som dirigent, indtil han i 1973 blev pensionist. Mange af afdelingens medlemmer, vil kunne nikke genkendende til sprogbruget i hans fortælling der stammer fra det virkelige liv.

Fra fattig bondedreng, arbejde i tørvemosen, samle aks på stubmarken, bade i Kongeåens vand, og frem til i dag er der unægtelig sket en udvikling.

En beretning der maner til eftertanke.

Vi havde regnet med at udgivelsesdagen skulle have været den 27. marts 1991, på den dato bliver forfatteren 85 år, men udgivelsesdatoen har Aage fastlagt til den 1. december 1990, der også er datoen for seniorklubbens julekom sammen, for som Aage siger: Hvem siger at jeg når at blive 85 år.

Igen i et sprogbrug hvor vi kender den slagfærdige, stoute smed, Aage Højer Smidt.

Peder Pedersen.

Det er i dag den 20. september, jeg sidder i en god stol i »Lærkereden«, Grønnevænget 19, Blåvand. Der er ikke mange turister tilbage her i ferielandet, også kaldet »Eventyrets land«.

Det regner og stormer i dag, men min kone og jeg har da været ved havet nu til morgen, der var fredeligt og herlig havluft til lungerne - men det som jeg vil fortælle om er noget helt andet, og det dukker bedst

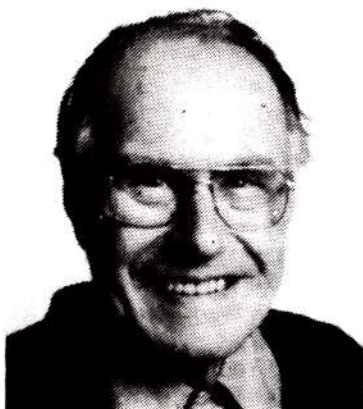
frem i bevidstheden, herude hvor kragerne vender.

Jeg er på vej til de 75 år, og vil gerne her fortælle om vilkårene for en smedelærling i 1920-24.

Baggrunden for at jeg kom i lære som maskinsmed, har også sin historie, så det må vi hellere tage med i beretningen.

Jeg er født og opvokset på landet, nærmere betegnet Vejen Vestermark, nr. 21.

Min far var landmand, selv om han hellere ville have været tømrer eller snedker - han havde i hvert fald håndslag for snedkeriet. Som barn havde jeg sammen med min 4 år yngre søster et godt hjem, det var jo før 1. verdenskrig. Interessen for maskiner og mekanik er i disse år langsomt vokset frem, grundet ældre familiemedlemmer og bekendtes erhverv indenfor industri og ansættelse ved DSB. Jeg havde blandt andet en morbror som var togfører ved DSB i Aalborg, hos ham var jeg hver sommer på ferie, og

Aage Schmidt

Aage Schmidts barndomshjem, Esbjergvej 21, ca. 1914

i en sådan by, var der mange spændende ting at se for en landsbydreng. På stationen og remisen var det som fascinerede mig mest de store damplokomotiver - ja dampmaskiner har alle dage interesseret mig i forhold til moderne diesel- og benzinmotorer. Det er en skam at man ikke mere satser på damp, det er den mindst støjende maskine til trækraft, der findes. Prøv at gå på museum, og se de store maskiner, der er romantik og kræfter i dem. Senere fik jeg meget at gøre med dampmaskiner, men det er en anden historie. Da jeg i mekanikkens barndom havde snuset og set meget til maskiner, ja, så ville jeg være lokomotivfører. Ja, sagde min onkel, men så skal du i smedelære. Da vi snakkede sammen om det, var jeg vel næppe mere end 10 år.

Tiden gik! Min far leverede kartofler og andre landbrugsprodukter, til dengang byens førende maskinfabrikant, Th. Petersen, som boede på »Mjølner«, hvor de fabrikerede dampkedler m.m. Jeg kan huske, når vi kommer kørende dertil i hestevogn, og fik læsset af, så blev vi budt indenfor. Engang var det lige ved spisetid. Der var mange der spiste der, og jeg syntes det var store forhold.

I et hus ved siden af Mjølner, var der indrettet vaskerum m.m., ja det sidder jeg i i dag, her ved Vesterhavet og skriver mine erindringer.

Midt under krigen 1914-18, ca. 1916, ja, det var det år, at vi som gik i landsbyskole, og var 10 år skulle i Vejen Byskole. Vi havde 3 km at gå hver vej. Det kunne være slemt i snestorm og vinter med dårlige veje og med træsko.

Min mor, søster, far og jeg.

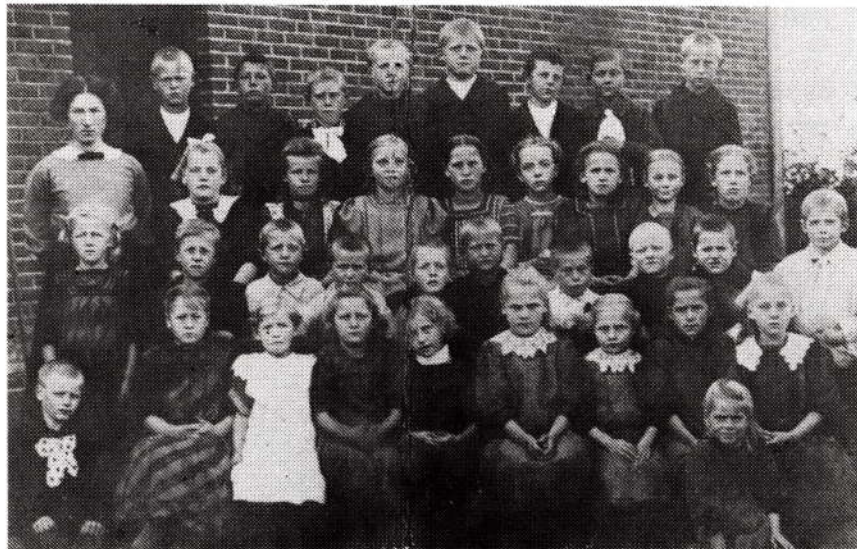
Vestermarkens skole. 1915.

Vinteren 1916 blev min far syg og måtte sælge ejendommen, han købte så huset overfor.

Ejendommen blev solgt for 18.000 kr., og huset blev købt for ca. 4500.- kr.

I sommeren 1917 døde min far, 46 år, og nu mange år efter, kan jeg forstå, at det må have været svære tider for min mor, hun var gravid, og fødte min lille søster 14 dage efter min fars død. Dengang var der ikke sådan hjælp at få som nu, men mor klarede skærene, og vi har da aldrig sultet. I årene omkring 1918-19-20-21-22, var der stor moseindustri i Vejen og Estrup moser.

Min mor fik arbejde på Vejen Tørvefabrik, jeg kan huske hun skulle arbejde godt for at tjene 4 kr. om dagen, når min søster Edith og jeg kom fra skole, måtte vi give et nap med.

Vestermarkens skole. 1912.

Mit hjem fra 1917 til 1935.

Vejen Tørvfabrik - 1920

Til huset hørte ca. $\frac{1}{2}$ tønde land, så min mor holdt mange høns og gæs. I høstens tid samlede vi aks på de store gårde, og vi var sådan set selvforsynende med byg og hvede.

Min mor og vi børn samlede også uld i pigtråden, som var sat op som hegn for fårene, men hun købte da også en del. Om vinteren fik jeg lært at karte, og min mor spandt, senere strikkede hun strømper og sokker til os børn.

I foråret 1918, var der optræk til difteritis epidemi. Jeg blev også syg og måtte på Brørup Sygehus. Det var vinter og transporten foregik med hestevogn, forspændt 2 sorte heste, på vognen var monteret en sort kasse, hvor man blev anbragt med dyner og tæpper, og så gik det i trav til Brørup, og der var jo ikke asfalt på vejene dengang, så det var ikke særligt behageligt. Det tog en måned inden

jeg kom hjem igen, og der gik lang tid, før jeg var helt frisk.

Min mor og søskende måtte flytte ud af huset et par dage hos naboer, for dengang gassede man husene, når der var smitsom sygdom.

Det var sløje tider efter krigen, vi havde rationering af petroleum. El var endnu ikke kommet ud på landet. Vi måtte se ved tællelys og karbidlamper.

Om foråret 1920 skulle jeg konfirmeres. Dengang hed præsten Richter, og da søndagen oprandt, og vi skulle i kirke, stillede min fætter Peter Schmidt med vogn og hest, for at køre os til kirke. Det blev noget af en dramatisk køretur. På vognen var min mor og søster, samt min

Min mor med spinderokken.

gamle gudmor og mig. Da vi i svagt trav kom til bakken, hvor det begynder at gå nedad mod Vejen by, faldt det venstre baghjul af. Vognen faldt ned på akselenden, og vi blev kastet oven på hinanden, vi blev dog på vognen. Havde min fætter ikke været kusk, så havde det sikkert gået rigtig galt, men han fik da hold på hesten, selvom den stejlede, og vi kom af. Jeg blev beordret til at løbe til kirke, for at nå frem til tiden. Jeg har tit tænkt over siden, at det var et held, at det ikke var min farbror, der var kusk. Min fætter Peter var situationen voksen, lige hjemkommet fra de Randers Dragoner. Ellers forløb festen normalt - men smed Schlosser var vist lidt fløv?

Jeg var besluttet på, at jeg ville i smedelære, for landbrug var ikke rigtig noget for mig, men det var jo ikke almindeligt, at en dreng fra landet kom i smedelære, men jeg var nu opsat på at blive lokomotivfører, og så skulle man jo være maskinsmed. I foråret 1920, var min onkel på besøg, og vi fulgtes ad til Vejen og besøgte en maskinfabrik (senere Svenning). Den lå omtrent hvor SDS har kontorer, og havde bygninger ud til Jernbanegade, der var både støberi og maskinværksted. Jeg kan huske, det har været tidligt på året. Da vi ankom til stedet, var det mørkt og vi måtte op ad trappen til 1. salen, hvor der var drejerværksted og kontor for chefen. Der var mange i arbejde der, vi blev vist ind til chefen, det var en ældre herre, som tog pænt imod os, og min onkel fik en samtale med ham, men der var ikke brug for flere lærlinge det første år, så vi måtte gå igen. Jeg var noget skuffet, men en dag min mor skulle til Vejen, tog hun mig med ned til en anden maskinfabrik, Th. Petersen. Da vi var kommet ind stod vi lidt og ventede, og så kom en herre ud af en dør i den modsatte ende af lokalet. Han så noget overlegen ud,

Vejen Maskinfabrik. 1923.

men spurgte da, hvad vi ønskede. Ja, sagde min mor, jeg har en dreng her, som gerne vil i lære, men han er jo fra landet, og det er vel ikke så almindeligt. Så kiggede han lidt på mig og siger: »Han ser noget lille og splejset ud«, men min mor havde et svar parat: »Ja, men han er ellers kvik nok«. »Ja - ja« sagde Ferdinand Olesen, for ham var det, »vi kan tage ham i lære til 1. november 1920«. Så måtte jeg jo ud at tjene på landet den sommer, og det var jo ikke lige sagen, men hjemme kunne man jo ikke gå. Jeg fik en plads fra 1. maj til 1. november 1920. Lønnen for denne sommer var 150.- kr., men 14 dage før maj, kom der brev fra Vejen Maskinfabrik, at jeg alligevel kunne komme i lære til 1. maj, men min mor holdt

fast på, at nu var jeg fæstet bort for sommeren, så jeg måtte holde ud til november.

Sommeren gik da også. Det var såmænd en god plads, der var 3 små børn, som skulle passes foruden køer og kalve og meget mere, men den 1. november oprandt, og jeg stillede i nyt arbejdstøj om morgenen hos min læremester. Forinden var der skrevet lærekontrakt lydende på 4 års læretid til en løn af 6 kr. om ugen det første år og 8 -10 - 12 kr., de følgende år. Samtidig med mig var værkførerens søn kommet i lære, og den 1. august var Sigurd Sachmann begyndt, hans far var skolelærer på Bakkely. Der var også 2. og 3. års lærlinge, bl.a. Ole Hansen Thiim, Ejler Petersen, Aage Jacobsen, Ludvig Schlynsen og 3 svende plus en modelsnedker og en arbejdsmand. Omkring den 1. december kom min mester: »Du skal op på Alfa, de mangler en knægt, som er let til bens«, nå tænkte jeg, hvad mon der skal ske. Næste morgen mødte jeg så op på Alfa, jeg gik ind på værkstedet og spurgte efter maskinmesteren. Da han kom, sagde han til mig: »Ja, dig kan vi vist nok bruge«. Jeg fulgte så med ham ind, hvor personalet gik ind i fabrikken. I gangen før man kom ind i fabrikken, var der lavet et stort hul, og så sagde han: »Gå du ind gennem hullet til den evige hvile«, og så smilte han. Jeg var jo noget beklemmt, for til at begynde med var der bælgmørkt, men da jeg havde vadet over mursten og deslige, kom man ind i et stort rum, med mange beholdere, der nåede til loftet, og omtrent midt i lokalet, var man ved at hejse plader op, som så skulle nittes sammen.

En kraftig mand af almindelig højde og noget mavesvær, kom mig i møde og hilste, og han forklarede mig, hvad jeg skulle lave. Der var også et par slanke, men yngre

smede. Der stod i lokalet en feldesse, og en mand, der hed Bork, han varmede nitter, som var $\frac{3}{4}$ ” tykke. Beholderen, som skulle nittes sammen, var firkantet, de første plader var sat på højkant og boltet sammen, inde i beholderen, var der en mand, som hed Horn, en kraftig fyr, han skulle være forholder. Det var så min opgave at være nitterdreng.

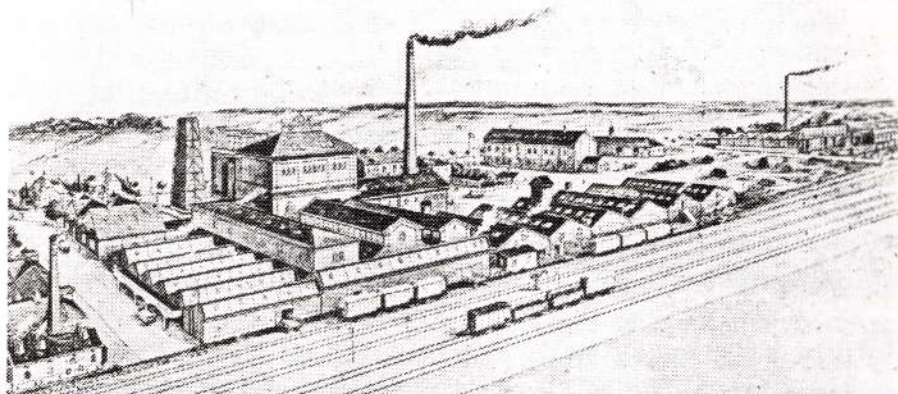
Man tog naglerne, når de var hvidglødende, med en speciel tang, og løb i galop ind beholderen, og op ad en stige, og satte naglen i hullet, og i samme nu satte forholderen sit værktøj på naglehovedet, og de 2 unge smede havde hver sin mukkert på lange skafter, og så slog de hverandet slag, indtil nitten var stukket. Til sidst satte mesteren en knapmager på, og så var processen færdig. Til frokost snakkede de med mig. De syntes vist nok min madpakke var noget tarvelig, men det sagde de ikke, de fik hele mit levnedsløb. Hvad de tænkte ved jeg ikke, men mesteren sagde til mig: »Så længe du arbejder for os, skal vi nok sørge for frokost til dig«. Næste dag var der hotelmad og sodavand, så jeg var imponeret, det var et rigtigt feriejob, ca. for hver 10 nitte, blev der holdt pause. De fik mange øller, 40-50 nitter om dagen var taksten. De var meget flinke overfor mig. Men Bork fik engang imellem en overhaling, når der var gået hetz på nitterne, men det gode varer jo ikke evigt. Ved juletid var de færdige, og så måtte jeg jo hjem igen. Jeg må da ikke glemme, at om aftenen skulle vi i teknisk skole. Man kom jo ikke hjem før ved 6-tiden, skulle vaskes og have lidt andet tøj på, og så cykle 3 km i skole, som begyndte kl. 19 og varede til kl. 21. Var det så vinter med sne, var vi en tur på kælkebakken, som lå overfor Vejen Gæstgivergård ned mod åen, så klokken blev tit 23 inden man kom i seng, og sove, det

kunne man efter sådan en dag. I flere år stod min seng ude under taget på loftet, og tit var der rim på undersiden af tagstenene, men det tog man sig ikke af, sengen var god med tykke dyner, men det var jo noget koldt om morgenen at få fødderne ud på gulvet.

Vinteren gik med at hjælpe til her og der. Vi yngste lærlinge blev sat til alt muligt, feje, rydde op, hente øl, wienbrød, tobak m.m., og så måtte vi rense støbegods, som vi fik fra støberiet »Haab«. Der var tandhjul, kronhjul, valser, remskiver og masser af kirkegårds hegn. Det skulle renses for sand og støbeknaster. Det var hård kost for en fil. De ældre lærlinge fik det så ind i maskinværkstedet, hvor det blev boret og drejet. Man fremstillede hakkelsesmaskiner og kornrensemaskiner, samt små tærskværker til håndkraft og hesteomgang, desuden blev der lavet meget støbegods til møllebygning. Der blev også fremstillet maskiner til fremstilling af cementmursten på Harbjerg Cementstensfabrik foruden mange reparationer.

I Grunnetsgade boede dengang brøndborer Mads Husted, han fik også lavet pumper m.m. Jeg var også med som stik-i-rend dreng, når en svend skulle på »Nørrejylland« og arbejde. Det var altid spændende, at snuse rundt og kigge ind til fyrbøderen og hans dampmaskine, der trak dynamo og aksler med mange remskiver, der igen trak maskinerne i fabrikken.

Ligeledes var jeg med på Phønix og på Jens Billunds Stølefabrik. den lå der, hvor direktør Frederiksen boede på Skovvejen. Fabrikken er jævnet med jorden for mange år siden, men der var også snedkerimaskiner, jeg husker at hen under loftet gik en lang aksel med forskellige størrelser remskiver, en dag var jeg med Theilman deroppe, han

Margarinefabrikken Alfa 1920, med tidligere Mjølner i baggrunden, og Nørrejylland forrest til højre.

skulle kile en remskive fast. Han stod på en trappestige, og da han havde fået det lavet, og sat remmen på, fik han overbalance og greb fat i remskiven, som nu kørte rundt og han brækkede armen. Samme Theilman blev en gammel mand, selvom jeg tit har tænkt på, at det var mærkeligt, for han kom tit galt afsted. Theilman og Ingvarlsen, har jeg tit kørt for, når de skulle ud på gårdene, for at reparere et og andet, jeg husker en fastelavns mandag. Det var frost og blæsende. Vognen var læsset med hesteomgang og tærskværk. Vi skulle helt til Asbo, Ingvarlsen sad på vognen pakket godt ind, men jeg skulle jo være kusk, så det var minimalt, hvad tøj man kunne have på, men vi kom da til Asbo. Fik læsset af ved bondemandens hjælp. Jorden var stivfrossen, så det var hårdt arbejde at få anbragt hesteomgangen med tilhørende akselgang inde i laden. Om middagen fik vi gule ærter, og det gav en god varme, men det blev mørkt inden vi skulle hjem, og det

blæste lige imod. Hvor jeg dog frøs, og på toppen af Læborg bakke, blæste min hat af. Ingvarlsen ville hjem, så den hat så jeg ikke mere. Da vi kom hjem var mine ører tillukket af is, de blev da tøet op uden at have taget skade, men vinteren fik jo ende. Det var koldt for både lærlinge og svende om vinteren, selvom der blev fyret i en kakkelovn, der hele tiden var rødglødende.

En overgang i 1921, var vi 3 lærlinge på Alfa. Vi blev sendt ud på Mjølner, hvor Alfa havde lager i den gamle kedelsmedie, der var fyldt op med nye og gamle maskiner. Dem blev vi drenge sat til at pudse og smøre ind i olie. Tiden gik nu med at lave sjov, og en skønne dag kom mesteren bag på os, og så blev vi fyret alle mand, men et stykke tid efter kom jeg derop igen, nu skulle jeg hjælpe i værkstedet. Der var en svend, der hed Sørensen, jeg hjalp ham med at lave beholdere, og de blev også nitet sammen, og jeg husker, at mellem pladerne blev der lagt en strimmel hessian indsmurt i mønjemaling, el-svejsning, var jo ikke opfundet endnu. Det havde også været noget nemmere. Man havde det godt på Alfa, og der var meget at se på. Når der var gået 14 dage eller 3 uger, kunne man blive sendt hjem igen.

Da jeg havde været i lære 1 år, kom der nye lærlinge. Nu skulle de varme vand til vaskerummet inden fyraften, og vi 1. års lærlinge, kom i smedien, og fik lært at slå med forhammer. Smeden var Valdemar Ingvarlsen, og han kunne fortælle os, at vi ville komme til at svede mange potter tran inden for det næste år, og jeg må sige, at inden vi kom i træning, hang lungerne ud af halsen, når der blandt andet skulle smedes aksler til lokomobiler. Det var svært □ jern, det holdt jo længe på varmen, så man blev

noget svedt inden jernet skulle varmes på ny, ja vi manglede en fjederhammer, men drenge de var jo billige.

Jeg var også med til at smede de franske liljer, som var anbragt omkring trolden på museumspladsen, de blev flækket op af et svært stykke jern og udsmedet, da kan jeg mindes at Ingvarlsen spyttede på ambolten, og når han så råbte hetz, var det med at komme i gang.

Hvidglødende jern samt spyt og et slag af forhammeren, gi'r et mægtigt knald. Ved den lejlighed hændte det at jeg fik en hetz i øjet, det var rødt i mange dage, men holde fri, var der ikke tale om.

Hansen Jacobsen, vor lokale kunstner kom til tider med 100 mejsler, som skulle repareres, da kom jeg godt ind i hærningens mysterier, og det var Ingvarlsen mester i. Jeg kan da også huske senere hen, vi selv måtte smede vore drejestål, og det var til at begynde med kulstofstål, men i de sidste læreår, kom det selvhærdende stål, det var en stor forbedring.

Det år jeg var i smedien, skiftedes vi til at slå med forhammer, jeg blev tit sendt afsted med hestevogn ud til husmænd og gårde med maskiner. Det var nok fordi, jeg var fra landet. De andre drenge var altid hjemme i byen, men jeg var ikke ked af at køre ud, bare det var sommer. En dag skulle der køres jern hjem fra banen. Theilman var med, det var fladjern m.m., det hængte bagud og slæbte på brostenene, da var byen jo brolagt, da vi kørte fra banen og ned ad Jernbanegade, skiltes forvognen fra selve ladet, og hesten måtte løbe til højre, jeg måtte slippe tømme. Ladet, hvorpå Theilman og jeg sad på bukken, vippede i vejret på grund af vægten bagud, nu var det lidt ned ad bakke, så vi kørte uden hest ind gennem et stakit for enden af Brugsforeningen, og så holdt vi stille, og

kom ned af vognen. Jeg fik fat i Mitte, som stod ovre i Klokmands gård, jo det var en værre redelighed, vi måtte læsse alt jernet af for at få vognen samlet igen, ja sådan var der mange episoder.

Vi måtte også tit ud i byen med værktøj og materialer på trækvogn, vi kom på Phønix og savværket, som lå ved siden af Brugsforeningen, ja, der var nok at lave dengang. Det meste blev fremstillet på værkstederne i byen. Nu om dage er alting mere specialiseret.

I disse år var de velstillede forretningsindehavere begyndt af få indlagt centralvarme, det var jo noget af en behagelighed for vedkommende, men der skulle jo så kun fyres et sted, selvom det var med koks og ikke olie. Det var som regel unge svende, som var antaget for en kort tid, sammen med et par ældre lærlinge, der kom til at udføre den slags arbejde. Jeg husker da manufakturhandler Oxlund fik indlagt varme. Et par numre længere henne i gaden var der en fødevarebutik, indehaveren hed Jacobsen. Svende og de ældste lærlinge, kunne godt lide roll-mops og øl. Som yngste lærling måtte jeg hente mopsene, men dengang var der jo ikke noget, der hed plastposer. Mopsene blev pakket ind i pergamentpapir, men en dag var jeg uheldig. Mester var kommet på inspektion, og så måtte mopsene jo ned i lommen, indtil han var væk. I mellemtiden var løg og fiskesaft løbet ud i lommen og ned ad lårene, så jeg måtte jo skifte undertøj, da jeg kom hjem, for det lugtede ikke godt.

Hos ølbrygger Sørensen, var jeg sammen med en svend og en yngre lærling, Frederik Nissen, der måtte vi drikke alle de sodavand vi ville, men det blev vi snart kede af. Ja, et værksted var en blandet landhandel, der blev lavet meget forskelligt. Oppe ovenpå maskinværkstedet reside-

rede snedker Hans Jensen. Han fremstillede modeller til støberiet, og han lavede også træværket til hakkelse- og rensemaskiner samt tærskværker. Når de så var færdige, blev de malet af os yngre lærlinge. Jeg husker at hakkelsemaskinerne var grønne og rensemaskiner gule, og så blev de staferet med røde streger, men Sigurd Sachmann og Harald Oxbøl ville ikke male, men de nægtede det ikke, de lavede bare den røde maling så tynd, at den løb ud over det hele, så blev de sat fra bestillingen, og lille Aage fik så lov til at lave det hele. Da vi kom til jul det år, fik jeg også 10.- kr. ekstra af min mester, så gloede de andre to!

Nu må jeg hellere fortælle lidt om selve livet og interiøret på sådant et værksted. Ud til gaden var der beboelse og kontor. På dette kontor sad en ældre kontordame. Hver ugedag mødte vi alle op og fik vores løn. Gik man ud af kontoret og ned i gården, kom man forbi hestestalden, derefter kom et rum med støbejernsvaske og knage til skiftetøj. Her skulle førsteårs lærlinge altid have varmt vand parat, når de ældre lærlinge skulle vaskes. Dengang var der ikke varmt vand at hente i hanerne, så lærlingene måtte varme vand i en stor gryde som blev sat på essen. Det var jo noget primitivt, men der var jo ingen, der klagede over det. Gik man til næste dør, kom man ind i værktøjsburet, her var som regel 2 lærlinge beskæftiget med at holde styr på håndværktøj og udlevering af samme.

Næste dør gik lige ind i maskinværkstedet, dengang var alle maskiner trukket af remme, en stor el-motor på en konsol i den ene ende, og så en gennemgående aksel med masser af remskiver, store og små, som så trak de forskellige maskiner. Der var 4 drejbænke, 2 boremaskiner,

FDF - 1922

en notfræser og en maskinsav samt smergelsten. Fra førnævnte aksel gik det også rem ovenpå for her var model-snedkeri med båndsav, opretterhøvl m.m. Gik man lige frem fra maskinværkstedet, kom man til filebænke og svejseværksted samt smedie med 2 esser og ambolte, en dør førte ind til jernstøberiet »Haab«, hvor vi drenge nogle gange blev sat til at fyre i smelteovnen.

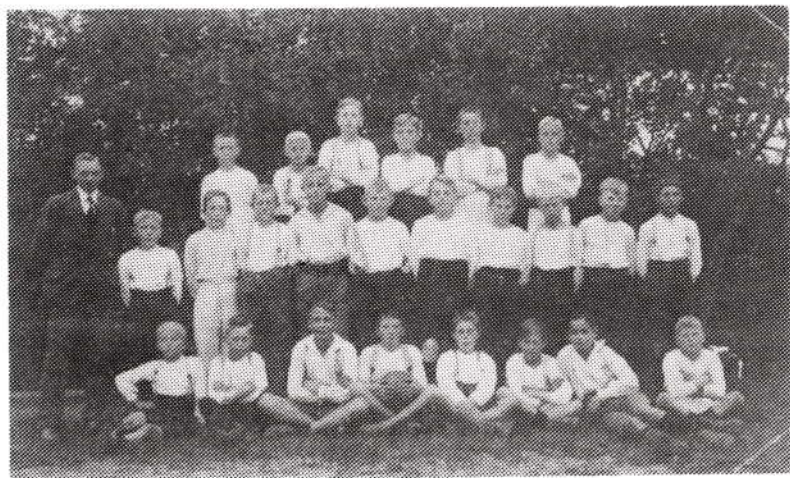
Af lærlinge husker jeg Ejler Petersen, Ole Hansen Thim, Aage Jacobsen, Ludvig Schlynsen, Sigurd Sachman, Harald Oxbøl og jeg.

Af svende var der Ingvarlsen, Theilman, og en ganske ung svend, som jeg ikke husker navnet på, så var der værkfører Oxbøl og senere Charles Hansen og Jacobsen. Der var også en arbejdsmand, Jacob Hansen, altmulig-

mand, kørte hestevogn og lavede meget andet, men rejste til Bække ca. 1921, og så måtte jeg til at være kusk.

Dengang var der ikke noget, der hed ferie, og vores fritid var meget begrænset, men Harald Oxbøl og jeg kom dog med i FDF, som blev oprettet på dette tidspunkt. Jeg kom i orkestret og spillede basun. Vi var ca. 20, der spillede og vi lærte hos musikdirektør Lauridsen. Det var jo lige efter genforeningen, og den første store tur gik til Sønderjylland. Vi marcherede til Skodborg og tog med toget (æ kleinbane) til Haderslev, hvor vi spillede i gaderne til sønderjydernes store tilfredshed. Derefter kom vi til Vandling, her havde forhenværende vognmand Schmidt i Vejen, en stor gård, hvor vi var indlogeret et par dage, så gik turen tilbage. Vi kom til Jels hen på eftermiddagen og gav koncert på pladsen ved missionshuset, og så blev vi jo beværtet og forkælet. Jeg og en yngre FDF'er, Svend Aage Kjær, blev indkvarteret hos en krigerenke. Om morgenen efter at have sovet i hendes dobbeltseng, fik vi morgenmad og en stor pose bolcher med på rejsen. Jeg mindes at vi spadserede til Kongeåen, vi var godt støvede, men vi holdt hvil og badede i Kongeåen.

En anden gang var der stævne i Hjerpsted ved den sønderjyske vestkyst. Os drenge, som var i lære kom først af sted pinselørdag. Jeg husker at Hans Timmerman og jeg cyklede efter fyraften til Ribe. Hans havde trommen på ryggen og jeg basunen. Da vi kom til Ribe, måtte jeg hen til en cykelsmed, jeg havde ellers fået en ny kæde på, men den var blevet 1½ tomme længere på turen, jo, der var mange dårlige materialer efter krigen. Vi cyklede så videre, og overnattede hos præsten i Skærbæk, næste morgen kørte vi så til Hjerpsted, hvor der var forskellige arrangementer. 2. pinsedag måtte vi hjem igen, ja dengang fik

Ca. 1918. Drenge fodbold på den gamle sportsplads.

man musklerne rørt. Vi havde mange gode timer sammen i FDF, men efter at Johannes Magnhild, som var leder, rejste fra byen, var det som om interessen forsvandt, og efter nogle år opløstes FDF.

I min læretid, var der en skydebane langs med banen, der var skytter som realskolebestyrer Hauge, urmager Schmidt, urmager Grunnet, Geltser Petersen m.fl. Der var jeg markør om søndagen for en femmer. Var der amtsskydning, som foregik i Holsted, blev man sendt derhen, og det var festligt, men strengt, vi skulle tidligt op og kom sent hjem lørdag aften, men så havde vi også tjent 10.- kr.

Ferdinand Olesen og nogle flere havde en lille salonskytte klub. Det foregik søndag formiddag på snedkerværkstedet og i forlængelse deraf ud på modellageret, men hvor gammel klubben blev, husker jeg ikke.

Nå men det var et lille sidespring.

Dagene gik og månederne med, jeg voksede fantastisk efter at jeg var kommet i lære, men drøjden kneb det med, men kræfter fik man alt som tiden gik. Da vi kom ind i året 1922, skulle jeg en tid ind i »Buret« for at lære alt om værktøj og reservedele, og derefter kom man skiftevis i smedien og maskinværkstedet, og alt imens, var der kommet nye lærlinge, en der hed Lorens Christensen og Erik Schrøder, tandlægens søn fra Askov, så var der Frederik Nissen, skolelærerens søn fra Skodborghus. Ejler Petersen og Ole Hansen Thim var blevet udlært, og senere blev Ludvig Schlynsen og Aage Jacobsen udlært. I disse år omkring 23-24, var der brug for mange skærver til veje, og der blev også lavet grussortere, samt aksler til stenknusere. Vi reparerede også petroleumsmotorer ude på gårdene. På Baungård var der husholdningsskole og fru la Cour-Madsen havde opfundet en Storm P husholdningsmaskine, som blev fremstillet på værkstedet. I dag kan man more sig over sådanne ting.

Haslev Håndværker skole. 1925.

Sådan en maskine fyldte det meste af et gårdmandskøkken, så jeg tror, at det er den første og sidste, der er lavet. Jo, det var en alsidig forretning, og der blev repareret mange forskellige ting, både til slagtere, bagere osv. I 1923 kom jeg til at være mere inde i drejerværkstedet, og det fortsatte også i 1924. Den 1. november 1924 fik jeg så mit svendebrev og blev samtidig fyret. Jeg havde om efteråret søgt om plads på Haslev Håndværkerskole, og var blevet antaget, man kunne søge om støtte til opholdet, som varede 5 måneder. Foruden understøttelse, måtte min mor betale 90.- kr. om måneden for mig. Den 3. november blev jeg medlem af Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund, og den 5. november rejste jeg til Haslev. Det var jo noget af en omvæltning for en 18 års knægt. Haslev Håndværkerskole var omtrent ny, og der var plads til ca. 250 elever. Jeg kom til at bo på værelse nr. 19 sammen med 3 sjællændere, 2 tømrere og 1 snedker. Dagene gik med masser af arbejde. Morgenmad kl. 8, og så skolegang til kl. 12, fra kl. 13 til 17 igen på skolebænk, fra 19 til 21, var der også aktiviteter. Min klasse, der var en smedeklasse, var ikke så stor, der var kun 20 stk., og det var blikkenslagere, møllebyggere, maskinarbejdere og grovsmede. Vores lærer var ingeniør Quist Hansen. Han lærte os virkelig meget i forhold til det, vi havde lært på teknisk skole. Quist Hansen havde privat tegnestue og projekterede bl.a. varmeanlæg. Vi der havde interesse for det kom med ud i byen og skulle lave tegninger af forskellige anlæg samt beregne, hvor dyrt det ville blive. På skolen var der konstruktørklasser, 1. og 2. års. det var interessant at se deres opgaver og tegninger, men der var meget andet vi skulle lære, matematik, bogføring, frihåndstegning osv.

Diplom

for
Flid og Dygtighed
paa
Vejen tekniske Skole.
1920 - 1924.

Maskinlærling Oage Bøger Schmidt.

Bestyrelsen for Vejen tekniske Skole.

Th. Hansen

Th. Nielsen S. Wilhelmsen J. Christensen

S. Schmidt M. Jensen N. S. Sørensen

Det var sådan set en streng vinter. På grund af en forstander fra Indre Mission, var reglerne så stramme at skulle man være ude efter kl. 22, måtte man søge nattegn. Jeg mindes at en tømrer havde været til fastelavnsfest, og var kommet for sent hjem med en lille fjer på. Han var så uheldig at komme til at vække forstanderen. Næste dag var der rettergang i foredragssalen og delinkventen måtte stå ved siden af talerstolen, og i alles påhør få dommen oplæst af forstanderen - den lød på bortvisning omgående.

Vinteren fik jo ende, og vi spredtes for alle vinde, bortset fra en eneste, han var smed og boede i Vrøgum ved Oxbøl. Han blev gift, og overtog en smedeforretning i Brørup. Vi kom sammen i mange år, indtil han og hans kone døde alt for tidligt, men forretningen drives videre af en søn.

Der var også mekaniker Peter Poulsen i Gørding, vi så da hinanden engang imellem.

Nu er vi nået til foråret 1925, jeg havde søgt om at komme på session i april. Det foregik i Esbjerg, men jeg blev kasseret, og så var drømmen om at blive lokomotivfører gået i vasken. Jeg spekulerede også på at læse videre, men det var der ikke råd til.

Foråret 1925 var der ikke meget arbejde at få, men jeg fik da gravet tørv til min mor og repareret på huset derhjemme, der var jo også meget havearbejde. Ude i gården, havde vi en brønd med karm og vinde. Om sommeren var der ikke meget vand, så min mor fik Husted op at se på det, han foreslog, at vi skulle bore gennem det sidste lerlag ned i grundvandet, og en dag stillede han med treben og boreværktøj, og det gik sådan set smertefrit. Jeg var

hans håndlanger, og så fik vi godt drikkevand og en pumpe.

Mads Husted må have været tilfreds med mig som håndlanger, for han sagde til mig, hvis du har lyst, kan du i morgen tage ud og reparere pumper her på Vestermarken. Der var 3 husmænd, som skulle have fornyet deres pumper. Jeg har ikke selv tid, da min søn Otto arbejder i Sønderjylland på et mejeri, og ham må jeg ned til. Dagen efter kom den første husmand med hestevogn og hentede treben og værktøj. I løbet af en uge, havde jeg ordnet disse pumper, og den sidste husmand kørte så værktøjet ned til Husted i Grunnetsgade. Det var sådan set min første ugeløn som smed. Lønnen var på 65.- kr. Husted var hjemme, da vi kom, og han sagde til mig: »Du må hellere tage med mig til Stollig«. Det blev en herlig sommer, men arbejdet var strengt, men sammen med hans søn Otto, havde vi megen sjov. Om aftenen badede vi i Aabenraa Fjord, og så var mejeristen og smeden også med. Vi kom forbi et lille traktørsted, som hed »Knap«, der fik vi øl og sodavand. Det var en varm sommer, når vi skulle hjem engang imellem kørte vi med »æ klejnban« fra Stollig til Hovslund, og så videre med DSB.

På mejeriet i Stollig var der en mejeribestyrer, han var meget flink, vi fik al den fløde og kærnemælk, vi ville have. Over for mejeriet var kroen, hvor vi boede. Kroman- den hed »Bonde«, og han solgte billetter til æ klejnban, samtidig var han købmand. Vi spiste alle tre på kroen, og havde værelse ovenpå.

Hen på efteråret kom der en arbejdsmand, så måtte jeg hen på en gård at sove, det var på et stort værelse med servantestel. Omkring december blev det vinter og van-

det, som var hældt op til at vaske sig i var bundfrosset om morgenen.

Vi blev da færdige på mejeriet, og flyttede vores grej til Jørgensgård Skovfogedbolig, som lå nærmere Aabenraa, der arbejdede vi så hele vinteren, til at begynde med boede og spiste vi stadig på Stollig Kro. Ophold og kost var 25.- kr. pr. uge, men hen under jul blev der serveret blodpølser 3 dage i træk, og så siger Otto, nu flytter vi til Aabenraa, så vi flyttede. Otto og jeg fik et værelse hos en gammel Kina-farer og hans kone. Vi spiste på missionshotellet, der var et stort pensionat for alle mulige mennesker: Håndværkere, kontorfolk m.m. Nu havde vi ikke så langt at gå, men det var en barsk vinter, vi var aldrig forkølede. Det var hårdt arbejde den vinter, men heldigvis havde vi godt læ af skoven omkring skovfogedboligen, det tog dog lang tid at bore en brønd på dette sted, vi måtte hele tiden trække rørene op, og skyde os igennem 14 meter grus, så det var et besværligt arbejde, vi tog det dog med godt humør.

Om aftenen, når vi var blevet vaskede og klædt om, gik vi til bal på Arnbjerg eller Slotscafeen, så det vi tjente gik kødets gang, men der blev da råd til at få en ny fortand, selvom det var dyrt - 150.- kr.

Foråret kom, og der var ikke mere arbejde, så jeg måtte rejse hjem uden en øre på lommen. Det var foråret 1926, og der var mange som gik arbejdsløse. Jeg var jo så heldig at kunne få føden hjemme, og der var nok at hjælpe min mor med.

Det var et godt forår. En dag da jeg lå på grøftekanthen og soledede mig, kom der en Alfa bil forbi, den stoppede op og ud steg en lærling, som jeg godt kendte, han sagde til mig at maskinmester Grosen havde spurgt efter mig, han hav-

de fortalt Grosen at jeg lige var kommet hjem og var arbejdsløs.

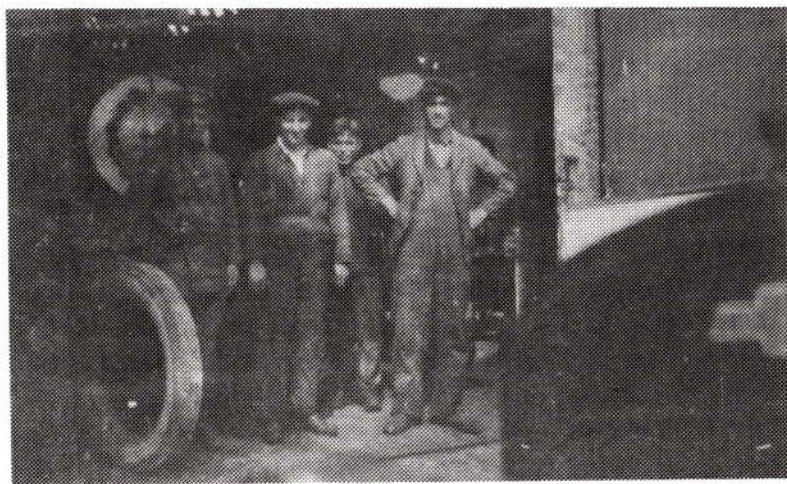
Dagen efter kom der bud om at jeg kunne begynde på Alfa. Jeg var selvfølgelig glad og begyndte så på Alfa den 16. marts 1926, det var onsdag før Skærtorsdag. Sachman havde da haft arbejde på Alfa et års tid, men han skulle ind som soldat, vi var da sammen i nogle uger, og kom til at reparere en tre cylindret dybvandspumpe. Der var meget drejearbejde, nye stempelstænger og foringer m.m. Da vi var færdige, var det sådan set spildt arbejde, de gamle brønde var tømt for vand, men Alfa havde 2 nye brønde, som ikke var taget i brug, det var min opgave at montere pumperne og lægge ledninger op til to store vandbeholdere under taget på fabrikken. Dengang blev vandledninger nedlagt af svære støbejernsrør og pakket med hamp og bly, det gik godt, jeg havde en god mand til at hjælpe mig.

Svendene på værkstedet var noget ældre end mig, K. Munk Petersen var bilmekaniker og Joh. Hansen var maskinarbejder, og så var der Vikenti Boreiko, som var smed, han var en russisk krigsfange, der var løbet over grænsen ved Ribe under 1. verdenskrig, han var nu boende i Vejen, så var der på værkstedet en smører, Arnold Mortensen, han havde nok at gøre med at stramme remme og smøre de utallige lejer over hele fabrikken.

Der var også en arbejdsmand, som gjorde rent og meget andet. Maskinmester Grosen, som var overordnet for alle os i værkstedet, havde også tilsyn med dampkedler og alt i maskinhallen, der var tre fyrbødere og maskinpassere, Brosbøl og Kjær samt Veinkauf. Brosbøl og Kjær afløste hinanden i maskinstuen. Her fandtes tre dampmaskiner, to små og en ca. 500 hestes Atlas Tandem maskine, den

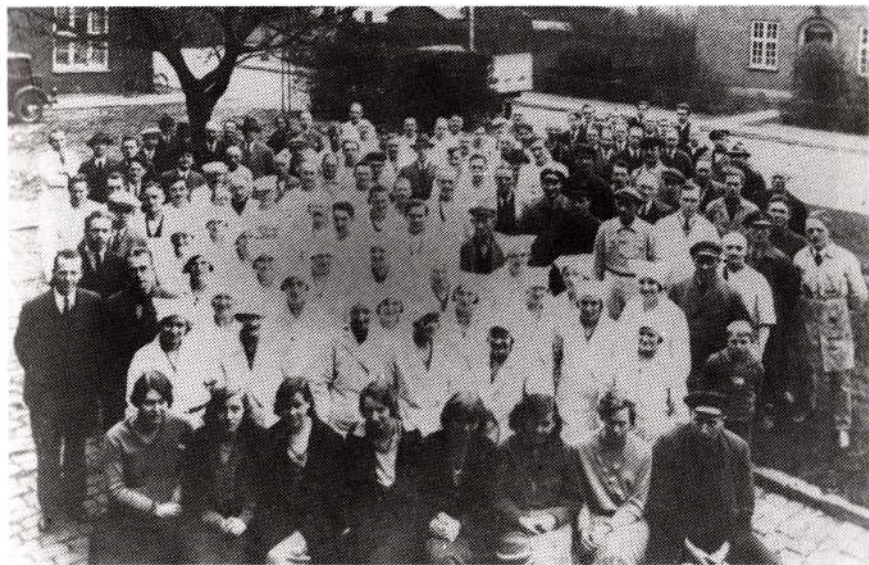

Alfa: »De sorte« - ca. 1933

Autoværkstedet ved Alfa. 1932.

var direkte forbundet til kølemaskinerne og gennem det store svinghjul med rem til dynamoen, det var altid festligt at betragte maskinstuen. Under maskinstuen var der kælder, som i mange år var omklædningsrum og vaske-

Alfa personale.

rum samt reservedelslager. Der var også et stort rum med akkumulatorer. Når man om morgenen skulle på arbejde, det var dengang man begyndte klokken 6, og det var bælgmørkt, vinter, masser af frost og sne, og når man så havde fået kæmpet sig vej til Alfa, da var det herligt med en varm kælder at skifte tøj i, og så høre dampmaskinens stempelslag - men det er nu historie.

I dag er der tyst og stille, alt er borte, det er vemodigt at se og tænke på, nu er der lager af emballage, ikke spor romantik. I fabrikken var der en afdeling med fem store trækærner foruden valser, køletromler, blandekar og meget mere, da skulle alting befordres fra den ene maskine til den anden med skovle eller spader. Der var meget muskelarbejde dengang.

Når margarinen var færdig blev den kørt ind i modnings-

Alfa-piger

rum og senere til pakkeriet, det var før vi fik pakkemaskiner, alt blev pakket og formet med håndkraft. Mange af maskinerne og transportbåndene var hjemmelavede, jeg husker i pakkeriet at vi konstruerede et pakkebånd, det bestod af træruller drejet i værkstedet. Selve træktøjet bestod af en el-motor og et kron- og spidshjul fra gamle biler. Ja det var ikke de store penge, det kostede. Vognene var af træ, understellet blev lavet på værkstedet, og selve kassen på snedkerværkstedet. Beslag med mere blev smedet af Boriko, og så blev det afsyret og fortinnet. Nu mange år efter, kan jeg nok se, det var primitivt. Der var jo en masse rengøring af disse trævogne, og rengøringen blev kontrolleret af formand og fabriksmester, de gik rundt og satte en fingernegl i træet, og var der fedt på, så om igen.

På 1. og 2. etage, var der smeltepander. Til at begynde med var det alm. sammennittede kar af jern, som så var fortinne, oven over karrene gik en aksel med spidshjul,

og lodret ned i hvert kar, en aksel med kronhjul, som var påmonteret en røresvinge, dette her foregik på 1. sal. På 2. sal blev meget af bestanddelene sendt op med en hjemmelavet elevator, det var mest trætønder, som blev skilt ad, og det hårde oksefedt, blev hugget i stykker med en spids spade og hældt gennem tragte ned i smeltepanterne, det var muskelarbejde og varmt var der også. Ved siden af smelteriet var der laboratorium, ingeniør kontor, og der var også spisestue, bad og omklædningsrum. Ud mod vest, var der lave bygninger og under den første del, nærmest fabrikken, var der kælder med lange jernbassiner, hvori olietønderne blev nedsænket, og opvarmet og senere pumpet op i smelteriet og derfra fordelt gennem mange rør til de forskellige blandekar, hvor det blev tilsat mælk, salt osv., og når så det hele var rørt sammen, blev det pumpet op på køletromlerne, som dengang var fyldt med brine (en saltvandsopløsning), som var kølet ned til $\div 15-20^{\circ}$, det var svært at holde disse tromler tætte, da saltvand jo er skrappe sager over for alm. jern. De første tromler, var samlet af et svøb og 2 endebunde, som var skruet på med utallige skruer, men kulden og varmen, der skiftede hver dag, når der skulle rengøres, var med til at strække skruerne, så der var meget arbejde med at tætnes og efterspænde, men senere fik vi tromler, som var ud i et, det var bedre, men det bedste var, da vi fik rustfri tromler med direkte ammoniakindsprøjtning.

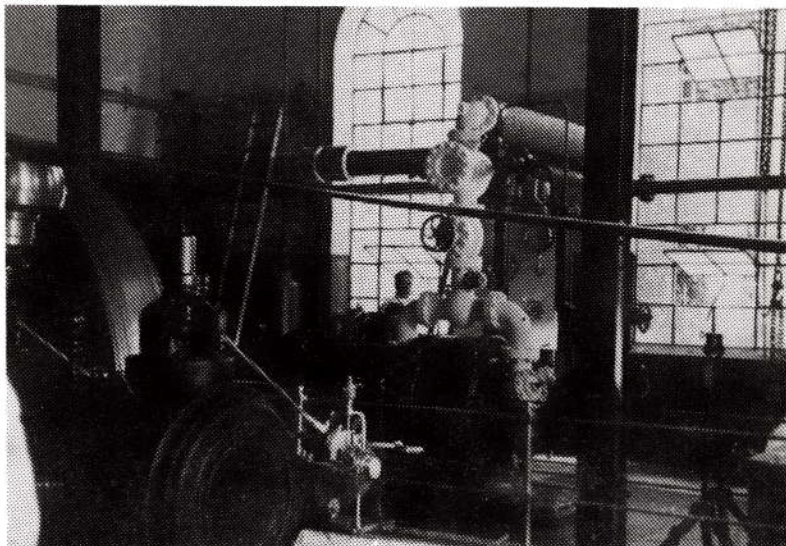
I den første tid på Alfa, var de fleste rør i fabrikken, som blev brugt til mælk og olie af messing og fortinnede. Der var utroligt meget reparationsarbejde, bare sådan en ting som skovle og spader og maskinvogne, og om vinteren med optøning af rør og fornyelse af samme. Der var mange steder, hvor rørledninger var udsat for frost, men

det er blevet helt anderledes nu om dage. Dengang var der i kontorbygningen centralvarme med damp, til tider var det alt for varmt eller for koldt, det var ikke sådan at styre, som nu om dage med thermostatventiler osv. Koldt-vandsforsyning, var som omtalt fra egne brønde, det var nye boringer, de ældste ligger under fabrikken, det var murede brønde ned til 10 meter og så en boring. Disse brønde var forbundet under jorden igennem murede kanaler, hvor man omtrent kunne stå oprejst.

I dag er skakterne fyldt op, men jeg tænker på, at om 1000 år, hvis arkæologerne finder ned til dem, så vil de nok spekulere over ting, som viser sig for dem.

Ude mod vest var der malerværksted, her blev i 20'erne lavet masser af reklameskilte foruden alt malerarbejde på fabrikken. Her residerede Viggo Jørgensen, Lorents Kristensen og maler Nielsen samt Jens Nielsen. Der blev lavet skilte af galvaniserede plader 2×1 meter, som smedene stod for. Jeg husker en smed kunne lave ca. 10-12 stk. om dagen, og fik 1 kr. pr. stk., det var en god akkord. Der var også bødkere, som lavede bøtter og dritler, men det blev senere afløst af trækasser og senere igen af papemballage.

Der var også garager med biler som Federal, Daimler og Ford T m.fl. Her begyndte jeg i smug at lære at køre bil. Da jeg syntes, at jeg var god nok, henvendte jeg mig til en lillebilvognmand Lynggaard, om han ikke kunne stille med en Ford T efter fyraften, så vi kunne køre en tur. Jeg fik så lov til at køre op til Estrupgård og hjem igen, og han mente nok, jeg kunne få kørekort. Dengang boede den motorsagkyndige i Askov, og hed Bjerre. Dagen efter kørte vi så op til Bjerre, han satte sig ind ved siden af mig, og så kørte vi en tur ned til Vejen og tilbage. Han var

Alfas hjerte

godt tilfreds, et sådant kørekort kostede dengang ca. 10.-kr. Det er siden blevet fornyet nogle gange, men til en anden pris.

I disse år sidst i 20'erne købte jeg en lille Indian Prince motorcykel. Der var dengang en motorklub, som afholdt orienteringsløb. Vi var nogle unge mennesker, der blev medlemmer, og kørte løb sammen med ældre erfarne kørere, blandt dem var cykelhandler Chr. Frederiksen, værkfører Conrad Møller, skomager Jørgensen, C.C. Nielsen, Palmehaven, postbud Vaaben, og så var der Knudsen fra Forsøgsmøllen i Askov, han kørte Indian Sheriff, og mølleren i Malt, han kørte Harley Davidson, men der var mange flere, og det blev til mange bekendtskaber op gennem årene.

Motorklubben havde hver vinter en revy, som var godt besøgt.

I disse år blomstrede Vejen Ungdomsforening, og vi unge, der var medlemmer, har haft mange festlige timer sammen her. Dengang spillede vi også dilettant, og der blev bl.a. opført: »Slægtningen«, »Feriegæsterne«, »Fæstelavnsgildet«, »Eventyr på fodrejsen« og »Rasmines Bryllup«.

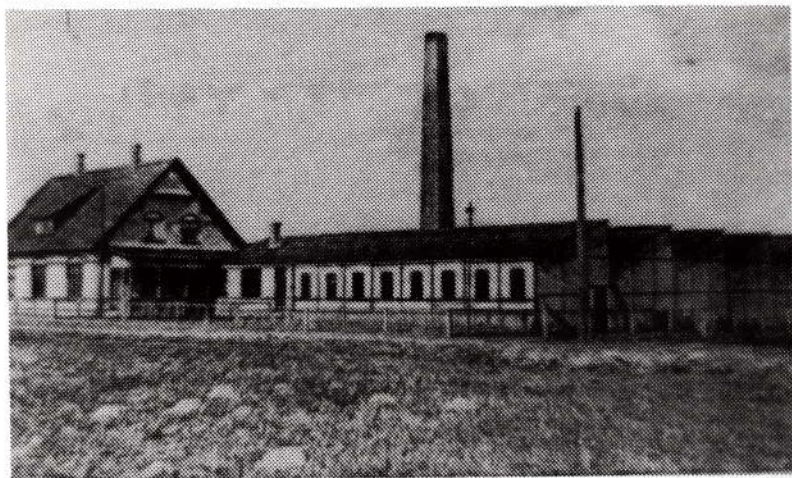
Vi dansede også meget i 20'erne, jeg mindes de store fæstelavnsfester på Hansens Hotel og karneval, hvor hotellet var omdannet til en sydhavsø, væggene var malet med palmer, så man var hensat til sydligere himmelstrøg - jo der festedes meget, selvom det var ved at være dårlige tider.

Omkring 1930 var der i gården omkring Alfa's skorsten nogle baghuse og små haver til hver af beboerne i nr. 4 og 6, henholdsvis S.P. Holden og fyrbøder Hans Kjær. Baghusene var gamle hønsehuse, og der var også gammeldags »das«, samtidig var den en 7-8 »das'er« til Alfa's arbejde. Alt dette blev fjernet og der var en masse godt træ i disse huse, det købte jeg for 10.- kr., og så blev det leveret hos min mor, det blev væltet af lastbilen ned i vejgrøften uden for min mors hus. Alt dette træ havde jeg megen gavn af, jeg byggede et gåsehus, da min mor havde mange gæs. Der var tømmer og brædder til et hus mere, som min fætter fik, desforuden en masse brændsel, men det tog jo nogen tid at få det ordnet.

På Alfa havde vi murermester Andersen, som gik i gang med at bygge vaskerum og toilet til beboerne i nr. 4 og 6, samt 4 toiletter til personalet, det var jo et stort fremskridt dengang.

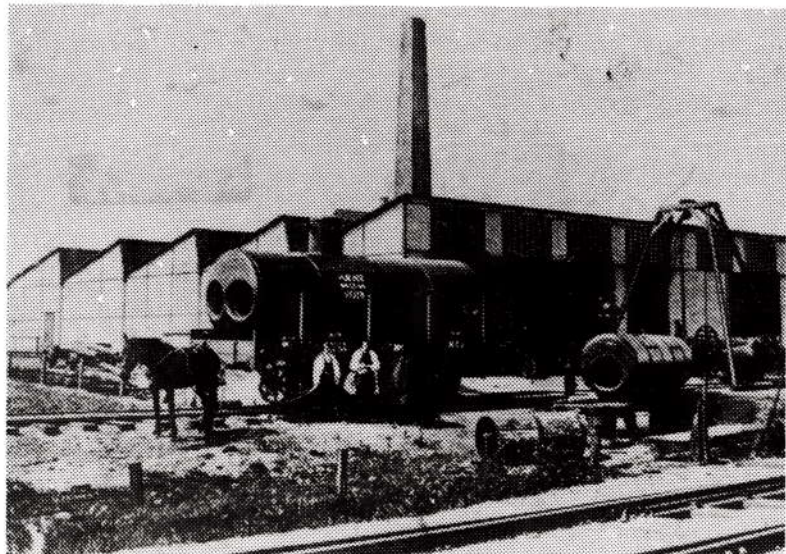
Ca. samtidigt blev der installeret rigtige toiletter for kontorpersonalet. Damer og herrer. Maskinmester Grosen gav mig frie hænder til at installere samtlige toiletter, dem

ved kontoret står der endnu, men der er skiftet ud af indmaden, nu skal det jo være lavtskyllende cisterner m.m.

Kedelfabrikken »Mjølner«

Maskinmester Grosen boede lige overfor maskinstuen i nr. 7. I villaen ved siden af, nr. 5, boede til at begynde med fam. Jensen, senere kom ingeniør Nielsen i villaen, og da blev der indlagt centralvarme, det var et temmeligt stort hus, og det første fyr, var et centralvarme-komfur i køkkenet, senere blev der koblet en koks-kedel på. På Mjølner var der også en stor villa, og her boede N.M. Jensen, han var O. Vang Lauridsens højre hånd. Fru Jensen ville også have centralvarme, men det var jo også et stort hus, men til at begynde med, blev det også fra komfur, men da anlægget var færdigt, og der skulle fyres, påstod hun at det ikke kunne varme. Hun klagede til dir. Vang Lauridsen og han kaldte Grosen til samtale, det blev så besluttet, at jeg skulle tage hen og fyre en hel dag, og hænge termometre op i hver stue, samt en udvendig i gården, og så skulle jeg aflæse thermometrene hver time i

I 1906 begyndte Johs. Lauridsen, sammen med N. Pedersen og P. Lauridsen, Maskinfabrikken »Mjølner«, som foruden maskiner også fabrikerede dampkedler. Da denne virksomhed ikke gik videre godt, blev den i 1912 bortforpagtet (Th. Petersen og J. Jacobsen) på 10 år. Men allerede 1914 blev den helt indstillet. 1915 blev fabrikken udlejet til et firma i Odense, og 1916 solgt til »Alfa«, som brugte bygningerne til oplagsrum.

8 timer. Da vi kom henover middag, blev fruén helt kole-risk, at det var alt for varmt, at jeg skulle holde op med at fyre, til sidst ringede hun til Grosen, og bad òm at hun måtte blive fritaget for mig, da jeg var bedst egnet til at fyre i Helvede, men hun måtte holde pinen ud til fyraften, jeg må sige at temperaturen var også oppe på + 25° i hele huset, og der skulle fyres tit, senere fik hun gravet kælder under huset, og der blev installeret fyr.

På værkstedet havde vi i nogle år lærlinge: Hans Poulsen, Hans Jepsen, Helmer Bloch. I Grindsted boede i 30'erne

depotbestyrer Th. Petersen, der var Hans Jepsen og jeg ovre i 14 dage for at renovere hans centralvarmeanlæg. Anlægget var omtrent tilstoppet. Den forrige ejer havde på loftet installeret en ekspansionsbeholder med en cisterne, og alt vand, som de brugte i badeværelset var gennem mange år tappet af selve varmeanlægget, vi måtte skille hele systemet ad, og forny nogle radiatorer, og skylle rørene rene, men så blev der også varme i villaen igen.

Alfa havde også i disse år Esbjerg Margarinefabrik og »Axa« i Aalborg. Til Esbjerg var jeg engang kørende med fedt tønder, samt en blandemaskine, jeg kørte hjemmefra kl. 6 morgen, kl. ca. 7 var jeg i Esbjerg. Fabrikken lå for enden af Frodesgade, kl. 9 kom Grosen og ingeniør Nielsen i personvognen, de skulle tage stilling til, hvad der skulle laves. Blandt andet, var deres varmtvandsbeholder revnet i toppen, så der blev sendt bud til et smedefirma i byen, som havde et kulbuesvejseaggregat, det var et enormt stort skrummel på en blokvogn, og det var første gang jeg så el-svejsning. Grosen og jeg reparerede lidt på deres dampmaskine, og da klokken var 12.30 spurgte jeg, om vi ikke snart skulle spise, jeg havde ikke fået hverken vådt eller tørt siden kl. 5.30 om morgenen. »Jo, det er da i orden Schmidt«, sagde ingeniør Nielsen, vi tager hen på Hotel Spangsbjerg, og her fik vi en dejlig middag: Rødspætter, medisterpølse, kaffe og cigar, ja tro mig om i vil, men det kostede den formidable sum af 17-18 kr. for 3 personer. Hen mod aften skulle vi så køre hjem, da måtte Grosen og Nielsen samt jeg klemme os sammen i lastvognen, da personvognen var taget hjem igen med privatchaufføren. Det blev en lang dag, men jeg var en oplevelse rigere.

På Alfa skete der i 30'erne en begyndende teknisk udvik-

ling, vi fik pakkemaskiner, det var Benhil - Düsseldorf. De kunne pakke 50 stk. i minuttet, det var et vældigt fremskridt. Grosen mente at jeg skulle assistere montøren, og sætte mig ind i mekanikken, og det har sådan set været mit job gennem alle årene at reparere og holde maskinerne i stand. I disse år var jeg og et par af mine kolleger til svejse-kursus, det foregik hos Ford og Conrad Møller i deres værksteder, det var aftenkursus som fagforeningen arrangerede, og de første svejsemaskiner kom da også til byen i disse år.

Privat var jeg også begyndt at interessere mig for jagt. Vi havde et lille selskab, bestående af hans Schlynsen, uddeler G. Jensen og Aage Jacobsen og mig. Hans Schlynsen, som kørte brødbil for bager Sørensen, han kom langt omkring, og han havde fået skaffet 500 tdr. land omkring i Vittrup og Bække mose, prisen var 200.- kr., det havde vi i ca. 10 år, og der var meget vildt dengang, men da krigen kom og konflikterne steg, blev prisen sat op i 1000.- kr., og da kunne vi ikke være med mere, men det var vidunderlige dage, som vist aldrig nogen kommer til at opleve mere. Vi drev en fornuftig jagt, selvom man den første jagtdag kunne have 35 høns med hjem, men de kostede kun 75 øre pr. stk., en hare 4.- kr. Jeg har tit tænkt på, havde man bare haft frysere og køleskabe. Skulle man opbevare vildt længere tid, måtte man stege det, og senere henkoge det, og det var lidt besværligt, men enkelte stykker blev det dog til.

Fra sidst i tyverne og første halvdel af trediverne, var vi mange unge, der mødtes i Villes Konditori, og her var der altid en masse ungdom. Ville havde jo bageri og konditori, så der var mange unge piger ansat, som tiltrak de unge

mænd, ja vi tog ud sammen og morede os, både her og der.

Omkring 1932, var der som så mange andre år, bal på Hansens Hotel. 1. maj om aftenen blev afgørende for mig angående mit fremtidige levned. Jeg var ude at danse med en af pigerne fra Villes Bageri, og pludselig ser jeg på bænken en ung, bleg pige, helt i rødt, og jeg spørger min partner: »Kender du hende der i den røde kjole«. »Ja, da det er vores nye bager, som er begyndt i dag«. Jeg tænkte mit, og bød pigen op til dans. Den aften var jeg fast besluttet på, at hvis hun ville ha' mig, skulle hun være min kone.

Tiden gik, vi kom mere sammen, men en dag blev hun arbejdsløs og rejste til et hjemmebageri i Brande, jeg besøgte hende, hun var ked af pladsen, og efter 3 måneder sendte Ville bud efter hende igen, der var for meget at lave for hendes nuværende bager, så pigen kom igen til Vejen.

Tiden gik videre, hendes mor der boede i Thy, og var ene, købte i 1934 Bageriet i Klostergade 6 i Kolding. Det var et bageri, som var omtrent nedkørt, og hendes datter lovede så at hjælpe hende igang med bageriet. Det var lidt primitivt, både bolig og bageri. Der var langt over gården til bageriet, som lå nogle trin under jordhøjde, fuld af kakkerlakker, men de kom da i gang. Omsætningen var ikke stor det første årstid, jeg tog gerne derud lørdag og hjalp til, og kørte på motorcykel ud med morgenbrød om søndagen, og hvis isen slap op, måtte jeg til Vejen efter Diplom Is. Med tiden fik de sat lidt skik på forretningen, kakkerlakkerne blev udryddet, det var en stor ting. Der var alt for langt at løbe for hendes mor, hvis der skulle gives besked i bageriet, når hun samtidig skulle passe bu-

tikken. Så jeg fik fat i et kasseret hustelefonanlæg, som elektriker Tegen reparerede for mig, og så gik jeg i gang med installationen, og det virkede fortræffeligt. Senere blev bageriet flyttet op i forhuset og så havde man ingen brug for telefon, men det er en anden historie.

1934 om efteråret blev vi forlovet, og 1935 blev vi gift i Hurup kirke i Thy, skærtorsdag den 18. april. Min svigermor havde fået en fremmed kvindelig bager, og det gik godt fremad med forretningen.

Vi havde med venners hjælp fået et hus til leje på Skovvej 15. Der var plads nok og en dejlig have. Husets ejer, en ældre dame, boede ikke selv i huset, hun var selskabsdame for en anden dame i byen, og de hyggede sig sammen. Vi var lykkelige for lejligheden. Huslejen var 40.- kr. pr. måned. Der var også ulemper. Haven grænsede lige op til Phønix, og en vognmand havde mødding til en anden side.

Den 5. maj samme år, nedbrændte det meste af Phønix. Vinden bar røg og eksploderende tønder henover vort hjem. Vi måtte pakke alt sammen klar til hurtig udrykning, men vi slap da for at brænde, men alt var svinet til af tjæreregn, selv træerne i haven, der lige havde fået lysgrønne blade var ødelagt. Indvendig i huset måtte alt vaskes og skures. Jeg anråbte forsikringen og Phønix, men fik en sludder for en sladder, og 25.- kr. til at købe grøn sæbe for. Gud hvor var de flinke. Ellers boede vi godt, der var centralvarme fra komfur, så vi fyrede med koks, der var ikke baderum eller toilet, et das ude i baghuset var den eneste luksus, men vi havde det godt. Den 9. januar 1936 fik vi en søn. Ham var vi meget glade for, især min kone. I hendes familie var der mest piger.

Årene går og vi oplevede tyskernes indmarch i Danmark

den 9. april 1940. Det griber forstyrrende ind i alt, der bliver mangel på mange ting. Rationering m.m.. Intet fast brændsel, så jeg måtte i mosen om sommeren efter fyraften og grave tørv, man var helt udkørt når solen gik ned, men det var manges lod i disse år. Der summede af liv i Vejen og Estrup moser.

I juli 1941 fik vi en lille pige, vi havde det godt, selvom midlerne var små.

På Alfa gik margarineproduktionen i stå, og alle blev en overgang sendt hjem. Alfa startede i Gammelby mose en større tørvefabrikation. Der kom mange i arbejde, senere startede man koksproduktion til gengas biler.

På fabrikken begyndte man at lave sennep. Opkøbte sukkerroer til kaffeerstatning og meget andet, så der kom igen gang i Alfa's fabrikslokaler, men det var unægtelig en anden forestilling.

Nu gik man over fra kulfyring til tørv og tørvesmuld, det var et beskidt arbejde at fyre dengang. Det gav også mange slagger, så der var et evigt rensen fyr og køren slagger ud, men slaggerne var eftertragtede til vejforbedring m.m. Skulle man arbejde på kedeltoppen efter fyraften med at forny pakninger på rørsystemet, kunne man godt skifte tøj fra inderst til yderst, der lå et tommetykt lag tørveaske over det hele.

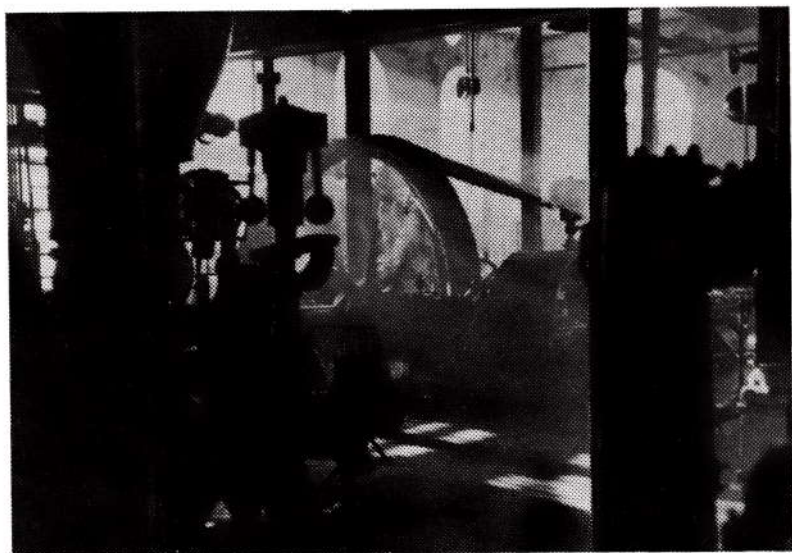
På grund af dødsfald først i 40'erne, blev der ikke ansat nogen maskinmester, så da fyrbøder Kjær døde, fik jeg tilbud om at overtage hans lejlighed mod at passe maskinafdelingen nat og dag. Kjær havde boet der i mange år, og sad for en husleje på 35 kr. med lys og varme. Nu ville Alfa gennem deres fuldmægtig hæve huslejen til 70-80 kr., jeg boede jo godt på Skovvejen, og såfremt de havde brug for min arbejdskraft, mente jeg at det måtte de også

honorere gennem en billig bolig, og enden på det hele blev, at vi flyttede oven på Alfa den 1. november 1942 til en husleje på 40.- kr. pr. måned. Det var en rar, tør lejlighed, der var komfur i køkkenet og kakkelovn i stuen, men nu havde vi noget at fyre med, så min kone hyggede sig rigtigt. Nu var vi fri for at sørge for brændsel, havde et stort vaskerum med badekar, håndvask og damp til storvask. Senere fik vi indlagt centralvarme og et toilet i baggangen, så det var et godt sted at bo, og børnene trivedes godt.

Der var temmelig meget at se til i krigsårene. Alfa begyndte med produktion af marmelade, tørmælk, most og mange andre ting. Maskinparken som blev indkøbt til de forskellige formål måtte repareres ret ofte, der var også meget rørarbejde, men vi havde nu fået el-svejseanlæg, så det var en stor hjælp. Roetørrere og saftpresser gik i døgndrift, så jeg måtte tit op om natten, og fik ikke rigtig varmt tøj på, så det endte med en svær ischias. Da var jeg 40 år, men det kom jeg da over, men med besvær.

Sidst i krigens tid fik vi så en ny maskinmester, der fik sat styr på tingene, han flyttede ind i nr. 9, og vi havde et godt forhold til hinanden, også privat.

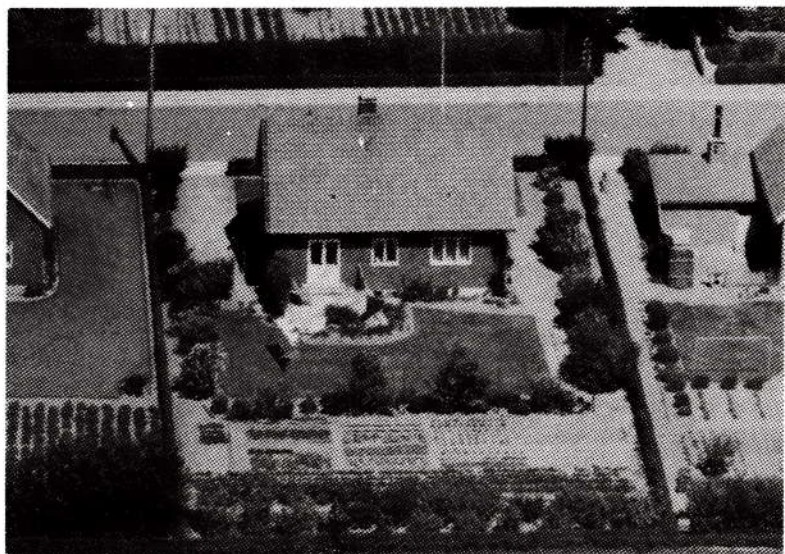
Da krigen holdt op, begyndte man så småt at få gjort rent i de gamle margarinelokaler, og fik maskinerne gjort klare til produktion. Det var et mægtigt arbejde. De gamle trævogne var mugne og sure, så der blev brugt godt med knofedt for at få dem brugbare igen. Selve fabrikken skulle decinficeres og kalkes. Vi havde dog en halv snes stålvogne, de blev suppleret op henad vejen, så trævogne blev kasseret. Ja, der skete meget efter krigen i smelteriet, som bestod af sammennittede smeltepander, der var fortinnede, det blev omkring 1950 udskiftet med rustfrit

Alfa dampmaskine

stål, et stort gode, og nu var der gang i margarinefremstillingen.

I 1961 påbegyndtes en nybygning af den ny margarinefabrik på kedelfabrikken Mjølners grund. Produktionen begyndte her i 1963. I 1964 blev den gamle maskinstue ryddet for dampmaskiner m.m. Det var med vemod at man tænkte på, at nu skulle man ikke mere se dampmaskinerne igang. Der blev dødt og stille, nu kan man glo på pap og plastik emballage i stedet - ak ja. Nu blev alt maskineri drevet med vekselstrømsmotorer, og man gik over til oliefyring. Der skete fornyelse af mange ting. Ny fabrik, nye maskiner. Før i tiden syntes man at en pakkemaskine, der kunne pakke 50 stk. pr. minut, var en vældig fremgang, nu kom der nye maskiner, der kunne pakke 100 stk. pr. minut. Alle rør som befordrede olie og mar-

Aage Schmidts hus i Vestergade. 1955.

garine, beholdere og pumper. Alt i rustfrit stål. Alle rør til vand, damp, luft var godt gemt i kælderetagen, så nu var man fri for frostsprængninger, som under krigen, da fabrikken i en week-end var total bundfrossen. Alle rør lå langs lofter og vægge og var uisolerede. I tiden fra 1950 og fremover skete der mange ting. 1951 var jeg meget syg af blindtarms- og bughindebetændelse, jeg var på sygehus en hel måned. Det tog lang tid inden jeg var helt frisk igen, men det fik jo da også en ende.

1954 byggede jeg hus her i Vestergade. Min svigermor flyttede til Vejen og boede her i 15-16 år, også min svoger og svigerinde flyttede til Vejen og boede sammen med min svigermor, men efter 2 år her i Vejen døde min svigerinde, og min svoger rejste til Thy igen, så måtte vi have lejere til at passe min svigermor, det blev til 5 lejemål i 15 år.

Aage Schmidts sommerhus i Blåvand, 1961.

I 1959 blev min første kone syg, og vi havde en lang svær periode i 2 år, vi nåede dog dog at holde sølvbryllup, selv om min kone måtte hentes på sygehuset, for at være med et par timer, det var også kun de nærmeste der var med til festen. Et halvt år efter døde hun, og det var svært, men nu var børnene jo ved at være voksne, så det gik jo da. Min søster var til stor hjælp i disse år, og det som satte mig i gang igen, var arbejdet.

Vi byggede sommerhus i sommeren 1961, og her gik tiden godt, med at få det op at stå. Nu er det 25 år siden, og vi har haft mange gode timer i Blåvand.

Jeg var ene i 9 år, så blev jeg gift igen. Min nuværende kone var tidligere lærerinde i Skodborghus Skole ved Vejen. I 1973 blev jeg pensioneret efter 47 år som smed på Alfa. Nu i dag er jeg 82, har det godt, passer min have og har holdt faget vedlige med lidt reparationer og hobby-

ting til venner og familie, seniorklubben og Knudepunktet skal også passes - så tiden går godt.

»GULDSMEDEN«

Sats og tryk: BOGTRYKKERGÅRDEN I/S
6740 HOLSTED

Udgivet af Dansk Metal Vejen Afdeling
1. december 1990